

Sever proti Jihu

[1Kr 9–15]

וַיְהִי הַמֶּלֶךְ אֶת הַכֶּסֶף בִּירוּשָׁלַם כְּאַבְנִים וְאֵת הָאֲרָזִים נָתַן כְּשִׁקְמִים אֶפְסָר
בְּשִׁפְלָה לְרֹב

Tři hříchy krále Šloma

Tóra zakazuje židovskému králi tři věci – přespříliš majetku, koní a žen (5M 17:16–17) – s jasným zdůvodněním, aby se (5M 17:20): „Nepovyšoval nad své bratry.“ A právě paradoxně do osidel těchto tří svodů nejmoudřejší z králů upadl. Kde se stala chyba? V čem přesně spočíval Šlomův hřích? Jak si vedl ve srovnání se svým otcem Davidem? A jaké to mělo důsledky pro budoucnost země a lidu? Začneme zdánlivě nedůležitým srovnáním dvou pasáží knihy Královské, které popisují úspěchy Šlomovy vlády. První popis (kapitoly 3–5) odráží situaci před stavbou Chrámu, druhý (kapitoly 9–10) je z pozdější doby. První vrcholí stavbou Chrámu, druhý končí královým pádem.

Když si uvedené pasáže srovnáme, zjistíme, že se prakticky neliší. Ale při pečlivějším pročtení obou popisů stavu Šlomovy vlády do očí udeří jeden zcela zásadní rozdíl. První verze nám představuje moudrého krále, kterému dal Bůh moudrost a pochopení, znalostí (ROCHAV LEV, doslova šíří srdce) jako písku na břehu moře, více moudrosti než komukoli jinému, takže mohl pronést na tři tisíce přísloví (MAŠAL) a na šest tisíc písní (ŠIR), z nichž nejvýznamnější je biblická Píseň písní, přičemž tento moudrý král, uvádí Tanach dále, také byl, jakoby mimochodem, velmi bohatý. Druhý souhrn se věnuje ohromujícímu majetku (zlatu, stříbru, loďstvu, slonovině, exotickému zboží) krále, který také byl, jakoby mimochodem, moudrým panovníkem.

Na rozdíl od svého otce Davida, který si za příklad vzal Mošeho žáka Jehošuu a vědomě se zřekl možnosti vlastnit válečné vozy a koně, zakoupil Šlomo v Egyptě na dvanáct tisíc koňů a tisíc čtyři sta vozů. Je to svým způsobem paradox, David, král válečník, koňmi pohrdl, zatímco Šlomo, král míru, na sílu koní spoléhal.

V otázce koní se ovšem rabíni pňou. Podle jedněch nemá král zakázáno vlastnictví koní jako takové, pokud je skutečně potřebuje. Jen nemá mít koní „nadbytek“, nemá mít koně (jezdce), kteří by pro jeho větší slávu jezdili před ním a za ním. Důvod zákazu nespočívá ani tak v hrozbě, že by se lid „vrátil do Egypta“, který byl tehdy hlavním exportérem koní, jako spíš v obavě, že by se král mohl povyšovat nad své bratry. Podle druhých je zakázané samotné vlastnictví koní, protože svědčí o nedostatku víry (či důvěry) v Boží pomoc v časech války. Kůň byl ve starověku primárně válečným zvířetem a koupě koně proto symbolizovala královo rozhodnutí spoléhat na sebe, na svou sílu, na sílu svých zbraní. V tomto kontextu můžeme rozumět biblické averzi vůči koním. Na poctivou práci byl dobrý osel (CHAMOR) – pracovitě zvíře, kůň (sus) patřil bojovníkům. Zřejmě i proto mesiášské výjevy hovoří o králi jedoucím na oslu, viz například Zecharjahu (9:9): „Raduj se velice, dcero cionská, vytrubuj, dcero jeruzalémská, tvůj král přijíždí; spravedlivý a vítězný, chudý, jede na oslu.“

Judaismus zakazuje spoléhání se na zázraky. Války nelze vést beze zbraní. Nikdo nemůže ani židovského krále nutit, aby se zřekl síly, kterou mu jezdecktvo nabízí. Pokud král David nechtěl v boji využívat koní, jednal nad rámec zákona, protože byl zbožný chasid. Jiný názor na věc ovšem není hříchem. Pokud chtěl Šlomo učinit vše, co bylo v lidských možnostech, mohl si pořídit koní, kolik uznal za vhodné. Ale zdá se, že právě v počtech koní se král zmýlil, a to se mu klade za vinu. Anebo se má situace ještě jinak? Kůň totiž není v Tanachu spojen pouze s běsy válek, ale v různých konotacích symbolizuje ony tři smrtelné hříchy, o kterých platí, že „lépe být zabit, než se jich dopustit“ (JAHAROG VEAL JAAVOR), tedy vraždu, smilstvo a modloslužbu.

Ať už je pravda jakákoli, jedno je jasné – tak jako v případech zlata se koně v rozmezí prvního a druhé souhrnu Šlomovy vlády proměnili z prostředku v cíl. Na počátku možná bylo shánění koní motivováno obavou o bezpečnost (BITACHON) státu, ale na konci byli koně ústředním obchodním artiklem, který plnil královské pokladnice.

Šlomovou láskou byl Bůh. Tak se dočítáme na počátku. Později si ale král zamiloval ženy, je-li při počtu jednoho tisíce manželek ještě vůbec možné hovořit o lásce (AHAVA). V mnoha případech se jednalo o dynastické sňatky, kterými si král zavazoval okolní panovníky. Zjednodušeně se dá říct, že čeho dosáhl David mečem,

to Šlomo rozmnožil sňatky. Mezi jeho manželkami byly princezny okolních národů, Moavanky (Moábanky), Amonky, Cidonky i Chitejky. A jakže to bylo s královskou láskou? V jeruzalémské verzi talmudického traktátu Sanhedrin k tomu říká rabi Šimon ben Jochaj: „Miloval je v tělesném slova smyslu.“ A rabi Josi namítá: „Měl je rád a snažil se je přivést pod křídla Boží přítomnosti.“

Šlomo byl přesvědčen, že Izrael je dost silný na to, aby si dokázal okolní národy (a obecně národy světa) přitáhnout blíž k sobě smlouvami a mírovou diplomacií. Věřil, že je tak může přivést „pod křídla Boží přítomnosti“, a sám šel svému lidu osobním příkladem, když si za manželky bral příslušnice cizích národů, mezi nimiž hrála prim dcera mocného souseda, faraona. Králova sebedůvěra pramenila z nepřehlédnutelných znaků úspěchu, který byl jasně patrný a který si uvědomovali nejen starousedlíci, ale i vzácné návštěvy z dalekých krajů, které v knize Královské představuje poselstvo královny ze Sáby (MALKAT ŠEVA). Duchovní rozkvět harmonicky provázelo hmotné bohatství. Ale pravděpodobně právě zde se zrodil největší Šlomův omyl. Tři ke králům mířící zákazy Tóry mají jedno společné – kromě vlastního zákazu uvádějí i jeho zdůvodnění. Král nemá mít mnoho koní, aby nevrátil lid do Egypta, mnoho žen, aby neodvedly jeho pozornost (LEVAVO, doslova jeho srdce), a mnoho zlata, aby se nepovyšoval nad ostatní. Šlomo se ale zřejmě domníval, že v době blahobytu nejsou obavy na místě. Zákazy Tóry považoval jen za nezbytné ohrádky, které úspěšný, sebevědomý a moudrý panovník nepotřebuje. Příkazy Tóry (MİCVOT) ale nelze zrušit. A tak se králi vrátily zpět jako bumerang a udeřily s neúprosnou přesností.

Všichni se shodují, že cizinky, které si Šlomo vzal, formálně konvertovaly k judaismu. Nikdo si také nemyslí, že by se Davidův syn klaněl cizím bohům. Ale protože dovolil královnám a jejich doprovodu provozovat ve svatém městě modloslužbu, spojuje ji kniha Královská s jeho jménem. A ještě o nějakých pět set let později, když bude Nechamja, jeden z vůdců navrátilců z doby stavby druhého Chrámu, varovat své krajany před smíšenými sňatky, bude jim jako odstrašující příklad dávat právě Šloma, krále, který „kvůli svým ženám-cizinkám tak těžce zhřešil, ačkoli byl v jádru zbožným mužem“.

Po celou knihu Královskou je období Šlomovy vlády představováno jako jednoznačný vrchol, doba všeobecného rozkvětu a míru. Král sám je zlatým písmem zapsán do dějin Izraele. Až

v pro něj poslední, jedenácté kapitole knihy nacházíme kritická slova. Závěr kralování poznamenaly první diplomatické neúspěchy. Síla královny moci zřejmě upadla a okolní vazalové se pokusili vymanit zpod nadvlády Jeruzaléma. Izrael tak ztratil svou dosud plnou kontrolu nad klíčovými obchodními karavanami spojujícími Mezopotámii s Egyptem, což významně ochudilo královskou pokladnu. Egyptské spojenectví nakonec také neznamenal pro zemi kýžený klid, protože ani Šlomo nedokázal předvídat budoucnost a nevěděl, že se sbližuje s posledním faraonem končící dynastie. A nový faraon, Šišak (snad Šešonk I.), nejenže nebyl Šlomovi nijak zavázán, ba právě naopak. A tak právě na březích Nilu našli azyl nejvýznamnější Šlomovi protivníci a sám Šišak jen čekal na smrt velkého krále, aby na Izrael podnikl krutý nájezd a do posledního zlatého štítu (MAGEN) vykradl naditou chrámovou pokladnici.

Jak jsme již uvedli, Šlomova vláda byla více než úspěšná. Ale úspěch nepřežil svého autora a říše nepřežila svého krále. Šlomo byl posledním z izraelských králů, kteří panovali nad všemi dvanácti kmeny. Měsíc v úplňku začal nezastavitelně couvat, což více než symbolicky vyjadřuje Talmud v traktátu Šabat (56b), když uvádí: „V den, kdy si Šlomo vzal faraonovu dceru, udeřil (anděl) Gavriel holí do moře a vytvořil velké město jménem Řím, původce tolika bolestí Izraele.“ To, co se nám může jevit jako vrcholný důkaz úspěchu a prozíravosti, může být z Boží perspektivy důkazem nejvyšší pošetilsti.

רק את כל הממלכה לא אקרה שבט אחד אתו לבנה למען דוד עבדי ולמען
ירושלם אשר בחרתי

Další roztržený plášť

„A Bůh řekl Šlomovi: „Protože jsi takový a nedodržel jsi mou smlouvu a pravidla, která jsem ti přikázal, odtrhnu od tebe království a dám ho tvému služebníkovvi (AVDECHA). Ale kvůli tvému otci Davidovi se tak nestane za tvých dní, ale odtrhnu ho až od tvého syna.“ (1Kr 11:11–12)

Šlomovo zavržení připomíná Šaulův příběh. V obou případech je vybrán nástupce ještě za života zavrženého krále, v obou případech trhá prorok na znamení nevratnosti rozhodnutí plášť. Přesto existuje i několik významných rozdílů. V Šaulově případě